

แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระดับ อาชีวศึกษาของประเทศไทย

รุจน์ ภาษา¹, นันทิภา นิลายน², วรณภา โคตรพันธ์³, ธนากร ทองประยูร⁴

^{1,2}ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

⁴ศูนย์ภาษาและบริการวิชาการ วิทยาลัยนานาชาติเพื่อศึกษาความยั่งยืน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Corresponding author e-mail: map.soc.1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะ แนวทางการจัดการเรียนการสอน และจุดเด่นรวมถึงจุดที่จะต้องพัฒนาในด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทย คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษาอาชีวศึกษาของไทยควรมีคุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ได้แก่ มีความรู้พื้นฐานด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับการรู้วิชาชีพและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ เปิดกว้างทางความคิดและยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นนอกจากนั้นการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะรับบุคคลเข้าทำงานในบริษัทข้ามชาติ จึงต้องเร่งพัฒนาคุณสมบัตินี้ให้กับนักศึกษาอาชีวศึกษา (2) แนวทางการจัดการเรียนการสอนเน้นหลักการสำคัญคือการตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในบริบทของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันที่สามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันมากกว่าเน้นการสอนไวยากรณ์และการแปลความหมายของภาษาโดยการจัดให้นักศึกษาอาชีวศึกษามีประสบการณ์ตรงร่วมกับชาวต่างชาติ และ (3) จุดเด่นของนักศึกษาอาชีวศึกษา คือ มีความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และมีความอดทน ส่วนจุดที่จะต้องพัฒนา คือ ความสามารถในการสื่อสารขั้นพื้นฐาน ความคิดสร้างสรรค์ และความกล้าในการแสดงความคิดเห็น

คำสำคัญ : การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม, การเรียนการสอนภาษาอังกฤษ, อาชีวศึกษา, สมรรถนะระดับโลก

JOURNAL OF INDUSTRIAL EDUCATION

URL : <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jindedu/issue/archive>

JOURNAL OF INDUSTRIAL EDUCATION (ISSN: 1905-9450)

FACULTY OF EDUCATION, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY, Volume 13 No.1 January-June 2019

GUIDELINES FOR LANGUAGE AND INTERCULTURAL COMMUNICATION INSTRUCTION AT VOCATIONAL EDUCATION IN THAILAND

Ruj Luecha¹, Nantina Nilayon², Wannapa khotthaphan³, Thanakorn Thongprayoon⁴

^{1,2}*Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Srinakharinwirot University*

³*Department of Science, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University*

⁴*Language and Academic Services Centre,
International College for Sustainability Studies, Srinakharinwirot University*

*Corresponding author e-mail: map.soc.1@gmail.com

Abstract:

This qualitative research aims at proposing intercultural communicative characteristics of and instructional guidelines for Thai vocational students. It also aims to analyze the students' strengths and weaknesses in relation to language and intercultural communication. The data collection was conducted based on documents and in-depth interviews with twelve experts. Content analysis was deployed using inductive method. Semi-structured interview questions were used. The result shows that (1) Thai vocational students should possess basic knowledge of English for communication, professional knowledge, knowledge about the target culture, communicative English language skills, ability to be open-minded and to accept individual differences. Thai vocational students should equip with intercultural communicative competence as it is required by multinational corporations; (2) the instruction should enhance students' understanding and awareness of the importance of practical intercultural communication skills in diverse cultural context by providing direct interaction with people from other cultures rather than on the language function and grammar translation; and (3) the strengths of Thai vocational students include flexibility, open mindedness, and patience, whereas the weaknesses include basic communication ability, creativity, and courage to express their opinions.

Keywords : Intercultural Communication, Teaching English, Vocational Education, Global Competence

บทนำ

ภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาสากลที่พลเมืองทั่วโลกใช้ในการติดต่อสื่อสาร และถือเป็นภาษาต่างประเทศ (Foreign Language) ที่พลเมืองไทยส่วนมากใช้ จนถูกบรรจุไว้ในระบบการศึกษาของชาติทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาสายอาชีพ แต่การจัดการเรียนการสอนด้านภาษาของไทยที่สะท้อนจากการวัดสมิทธิภาพทางภาษาของสถาบันเพื่อพัฒนาการจัดการ (International Institute of Management Development: IMD) โดยประเมิน 63 ประเทศ ถึงแนวโน้มด้านความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ระหว่าง ปี พ.ศ.2555-2560 ของประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก พบว่า ประเทศไทยยังคงอยู่ในอันดับท้าย ๆ ของภูมิภาค โดยในปี พ.ศ. 2560 ไทยอยู่ในอันดับที่ 58 นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาทักษะทางภาษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการได้คะแนน 4.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน เป็นอันดับที่ 51 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560: 49)

ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาให้พลเมืองไทยใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน “ภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม” เป็นแนวคิดหลักที่เริ่มใช้อย่างกว้างขวางในการจัดการเรียนการสอนภาษาในปัจจุบันทั้งมิติของภาษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ประยุกต์ มานุษยวิทยา จิตวิทยาและการศึกษา สารสำคัญของแนวคิดนี้คือการทำ ความเข้าใจ “ภาษา” ในฐานะเครื่องมือสื่อสารชนิดหนึ่งที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกันร่วมกับการทำความเข้าใจ “วัฒนธรรม” ในฐานะพื้นฐานของความคิด การกระทำและสิ่งที่ผู้ติดต่อสื่อสารแสดงออกซึ่งมีพื้นฐานมาจากความคิดความเห็น ค่านิยม และความเชื่อของแต่ละบุคคลที่ล้วนแล้วแต่มีความแตกต่างกัน ถือเป็นทักษะและคุณลักษณะสำคัญที่จำเป็นจะต้องพัฒนาในศตวรรษที่ 21 และยังเป็นแนวคิดที่ใช้อย่างกว้างขวางในองค์กรระหว่างประเทศ หรือเมื่อต้องพบปะรวมถึงทำธุรกิจกับชาวต่างชาติ (Taylor. 2015: 2-7)

การจัดการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในระดับอาชีวศึกษา ได้มีการริเริ่มจัดทำโครงการพัฒนาภาษาอังกฤษในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาสายอาชีพ ดังตัวอย่างนโยบายการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในนักเรียนนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาไว้ทั้งหมด 6 ประเด็น ได้แก่ (1) การนำกรอบมาตรฐานสากล (The Common European Framework of Reference for Language: CEFR) มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิรูปการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษา (2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เพิ่มเวลาเรียน การบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่เน้นการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละระดับชั้นอย่างเป็นรูปธรรม (3) ใช้กรอบมาตรฐานหลักในการจัดการเรียนการสอน (4) จัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (5) พัฒนาครูผู้สอน และ (6) ส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (นวรรตน์ รามสูต และ บัลลังก์ โรหิตเสถียร. 2557) อนึ่ง การดำเนินงานนโยบายดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในระดับอาชีวศึกษา

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นแนวคิดที่กำลังจะกลายเป็นแนวคิดหลักในการสอนด้านภาษา เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถทำงานในบริษัทข้ามชาติและเพื่อนร่วมงานต่างชาติได้ ตรงกับหลักการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษาที่มุ่งพัฒนาให้นักศึกษาที่จบการศึกษาไปเพื่อประกอบอาชีพเฉพาะทาง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการทำวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย เพื่อขยายผลแนวคิดนี้ไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทย
2. นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย
3. วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่จะต้องพัฒนาด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม แนวคิดด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม หรือ Language and Intercultural Communication เป็นแนวคิดด้านการสอนภาษาที่แพร่หลายปัจจุบัน โดยมีแนวคิดที่มีสาระสำคัญเหมือนกัน ได้แก่ สมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Competence) สมรรถนะระดับโลก (Global Competence) และอีกหลายคำที่ใช้เรียกต่างกันบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งล้วนหมายถึงพฤติกรรมและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในสถานการณ์ระหว่างวัฒนธรรม (Deardorff, 2006: 247)

การให้ความหมายของแนวคิดภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 นัย ได้แก่ การแปลตามความหมาย ซึ่งจะหมายถึงการใช้ภาษาและการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลต่างวัฒนธรรม ส่วนความหมายในอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาแนวทางการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จกับบุคคลที่มีมุมมองความคิด ความเชื่อ และมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความหมายในนัยที่สองนี้ให้ความหมายของการติดต่อสื่อสารที่ลึกซึ้งกว่าการสนทนาระหว่างคนต่างภาษา แต่เน้นไปที่การติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับคนต่างวัฒนธรรมโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ (Taylor, 2013: 5)

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เริ่มต้นจากนักการศึกษา รัฐบาล ตัวแทนจากภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และผู้บริหารจากวิทยาลัยชุมชนในสหรัฐอเมริกาจำนวน 24 แห่ง ได้รวมตัวกันเมื่อปี ค.ศ. 1994 โดยการสนับสนุนจากกองทุน The Stanley Foundation ร่วมกันก่อตั้ง The American Council on International Intercultural Education (ACIIE) เพื่อร่วมกันทำงานในโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม โดยได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาในสหรัฐอเมริกา ดังนี้ (1) ใช้การจัดการเรียนรู้โลกศึกษาเพื่อจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้นักศึกษาเห็นมุมมองที่แตกต่างในสังคม (2) เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (3) ตระหนักในความหลากหลาย ความเป็นปัจเจกชน และการพึ่งพาอาศัยกัน (4) เข้าใจถึงความแตกต่างของภูมิศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศในโลก (5) เห็นคุณค่าและผลกระทบของวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายในวิถีอเมริกัน (6) ยอมรับว่าความสำคัญของพลเมืองทุกคน (7) มีความสามารถทำงานเป็นทีมที่มีความแตกต่างหลากหลาย (8) เข้าใจอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศาสนา และค่านิยมที่ไม่ใช่วัฒนธรรมสากล และ (9) ยอมรับว่าตนเองเป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ (The American Council on International Intercultural Education, 1996: 1-3)

จากจุดเริ่มต้นของการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและนำไปใช้เป็นแนวทาง การจัดการเรียนการสอนด้านภาษาและสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมาก และงานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในลำดับต่อมา คือ งานของ Deardorff (2006: 249-266) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการให้คำจำกัดความการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามโดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมทั่วโลกจำนวน 63 คน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ผู้ให้ข้อมูลประเมินค่าความเหมาะสม

ร้อยละ 80-100 ประกอบไปด้วย ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามสถานการณ์ระหว่างวัฒนธรรมบนพื้นฐานของความรู้ ทักษะ และเจตคติ ความสามารถในการปรับรอบความคิดและพฤติกรรมในบริบททางวัฒนธรรมที่เหมาะสมโดยเป็นผู้ที่ปรับตัวทางวัฒนธรรม มีความเข้าใจในวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง และมีความยืดหยุ่นสูง ความสามารถในการระบุแนวทางในการปรับตัวและปรับพฤติกรรมเมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลอื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเอง โดยมีองค์ประกอบเฉพาะทางการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ได้แก่ ความเข้าใจมุมมองหรือความคิดเห็นผู้อื่น มีความตระหนักและการประเมินความแตกต่างทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการตัดสินใจในบริบทของวัฒนธรรมใหม่ ทักษะในการฟังและการสังเกต การเรียนรู้จากบุคคลต่างวัฒนธรรม และความสามารถในการปรับตัวกับบุคคลต่างวัฒนธรรมและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

ในมุมมองทางธุรกิจ มีการศึกษาคูณลักษณะของผู้มีทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม โดยเรียกว่า สมรรถนะระดับโลก หรือ Global Competence กล่าวคือ เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่สามารถสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดยทำงานร่วมกับชาวต่างชาติได้ งานวิจัยเชิงธุรกิจที่มีการอ้างอิงอย่างแพร่หลาย คือ งานของ Hunter, White และ Godbey (2006: 267) ซึ่งระบุความหมายของคำว่า สมรรถนะระดับโลกโดยใช้ เทคนิคเดลฟาย ซึ่งรวบรวมฉันทมติจากผู้เชี่ยวชาญหลากหลายวิชาชีพ เช่น ผู้จัดการฝ่ายบุคคลของบริษัทข้ามชาติ นักการศึกษาอาวุโสจากวิทยาลัยนานาชาติ เจ้าหน้าที่จากสหประชาชาติ ครูผู้ฝึกสอนด้านสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม และ พนักงานของรัฐที่เป็นชาวต่างชาติ พบว่า สมรรถนะการอยู่ในสังคมโลกหมายถึงการมีใจที่เปิดกว้าง ในขณะที่ยังคงใฝ่หาความเข้าใจเกี่ยวกับบรรทัดฐานและความคาดหวังทางวัฒนธรรมของผู้อื่น เพื่อนำความรู้ความเข้าใจดังกล่าวมาปฏิบัติสัมพันธ์สื่อสาร และทำงานในสภาพแวดล้อมภายนอกตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปแล้วคุณลักษณะของผู้มีทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและมีสมรรถนะระดับโลกคือบุคคลที่มีใจเปิดกว้างยอมรับความแตกต่างและสามารถสื่อสารกับบุคคลต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนภาษาในระดับอาชีวศึกษา

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทยตามที่สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 แบ่งออกเป็น 9 ประเภทวิชา 51 สาขาวิชา โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประเภทวิชาอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมสิ่งทอ (5 เล่ม 23 สาขาวิชา) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ศิลปกรรม คหกรรม เกษตรกรรม ประมง และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (8 เล่ม 31 สาขาวิชา) และ หลักสูตรหมวดวิชาทักษะชีวิตซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศและกลุ่มวิชาสังคมศึกษาโดยมีจุดหมายของหลักสูตร ข้อที่ 6 ระบุไว้ว่า เพื่อให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศและโลก (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. 2557: 1)

เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้สถาบันอาชีวศึกษาจึงได้มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านภาษา โดยสภาพทั่วไปของการจัดการเรียนการสอนภาษาในระดับอาชีวศึกษาไทยปัจจุบันพบได้จากงานวิจัยของ โสติถิร มัลลิกะมาส และ พัชราวัลย์ วงศ์บุญสิน (2556: 47, 68-69) ได้ศึกษาวิจัยโดยเก็บข้อมูลจากการจัดกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ซึ่งมีสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาเข้าร่วม 56 แห่ง จาก 35 จังหวัด และเก็บแบบสอบถามจากผู้บริหารระดับอาชีวศึกษาเพิ่มเติมอีก 61 แห่ง ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของไทยเริ่มมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาด้านภาษาดังนี้ (1) พัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารให้กับบุคลากรทุกระดับ ได้แก่ การจ้างครูชาวต่างชาติโดยมาสอนให้แก่ผู้บริหารและครูในสถาบันอาชีวศึกษา โดยเฉพาะทักษะการพูด รูปแบบการสอนเน้นทักษะการพูดเป็นสำคัญ โดยมีรูปแบบการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน รวมถึงมีการเรียนการสอนนอกเวลาราชการด้วย นอกจากนี้ยังมีการจัดทำ English Zone เพื่อให้ครูและผู้บริหารฝึกพูดภาษาอังกฤษประมาณ 70 ชั่วโมง มีการทดสอบความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยใช้ข้อสอบ TOEIC เพื่อประเมินความก้าวหน้าของครู มีการจัดทำโทรทัศน์ครูเพื่อนำเทคนิค

การเรียนการสอน ตลอดจนการหาความรู้ด้านภาษาอังกฤษแก่ครู (2) จัดหาครูต่างชาติสอนภาษาและวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนครูในปัจจุบันวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่มีงบประมาณเพียงพอเริ่มมีการจัดจ้างครูภาษาอังกฤษชาวต่างชาติ เช่น จากประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฟิลิปปินส์ ทั้งที่เป็นการจัดจ้างและกึ่งอาสาสมัคร วิทยาลัยอาชีวศึกษาแต่ละแห่งมีความประสงค์ที่จะจ้างครูชาวต่างชาติขั้นต่ำ 2-3 คน เพื่อทำหน้าที่อบรมครู ผู้บริหารและนักศึกษาทั้งในและนอกเวลา และ (3) จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถาบันอาชีวศึกษาในอาเซียนและภูมิภาคอื่น ๆ ส่วนใหญ่ยังเป็นการเยี่ยมชมสถาบันการศึกษาระยะสั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสิงคโปร์ซึ่งมีข้อดีคือทำให้เห็นทิศทางและวิธีการพัฒนาอาชีวศึกษาในอนาคต

สภาพจากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนด้านภาษาของไทยในระดับอาชีวศึกษา ยังไม่มีการบูรณาการแนวคิดการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นรูปธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลมีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม จำนวน 6 คน เป็นอาจารย์หรือนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์และการสอนสังคมศึกษาที่ผลิตบทความวิชาการ งานวิจัย หรือตำราที่เกี่ยวข้องกับภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม พหุวัฒนธรรมศึกษา สมรรถนะระดับโลก หรือเป็นคณะกรรมการในการบริหารสมาคมวิชาชีพ ได้แก่ สมาคมครูสอนภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกในแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

2. ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอาจารย์ผู้สอนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับอาชีวศึกษา จำนวน 4 คน เป็นอาจารย์ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพอาชีวศึกษาหรือเทียบเท่า ปฏิบัติการสอนในหมวดวิชาทักษะชีวิตและหมวดวิชาชีพมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกของสภาพการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

3. ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจระหว่างประเทศ จำนวน 2 คน ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ที่ใช้บัณฑิตอาชีวศึกษาโดยตรง เพื่อให้ทราบถึงความต้องการจำเป็นและประสบการณ์การติดต่อสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมกับชาวต่างชาติ นำไปสู่การวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

เมื่อสัมภาษณ์เสร็จสิ้นแล้วนำข้อมูลที่ได้ออกความแบบคำต่อคำ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากนั้นรายงานผลการวิจัยโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทย จำแนกคุณลักษณะออกเป็น 3 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจ

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทุกกลุ่มให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่าความรู้ที่ถือเป็นพื้นฐาน คือ “ความรู้พื้นฐานด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษ” และ “ความรู้/ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพตามศาสตร์ของตน” เนื่องจากนักศึกษา

อาชีวศึกษามีจุดมุ่งหมายชัดเจนในการเรียนเพื่อนำไปประกอบอาชีพซึ่งความรู้ภาษาอังกฤษจะมีส่วนช่วยให้เกิดความเชี่ยวชาญและเพิ่มพูนความรู้ตามศาสตร์ของตนเองได้มากขึ้น

ในลำดับต่อมาความรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกันว่านักศึกษาระดับอาชีวศึกษาจะต้องมีก็คือความรู้เกี่ยวกับ “วัฒนธรรม” โดยเฉพาะวัฒนธรรมในฐานะของการดำรงชีวิตหรือการปฏิบัติตนของผู้คนต่างเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว และความเชื่อ ซึ่งแต่ละบุคคลย่อมมีวิถีการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน รวมไปถึงหลักการพื้นฐานหรือชุดความคิดของคนในสังคมที่สะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรม เช่น โครงสร้างสังคม ความเชื่อ ความสัมพันธ์ของคนในสังคม และแนวคิดทางการเมืองที่มีความเป็นปัจเจกและแตกต่างหลากหลาย ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ท่านหนึ่ง ความว่า

“...จะไปญี่ปุ่นเราก็ต้องตระหนักว่าคนญี่ปุ่นเขาสุภาพมาก หรือกับชาวตะวันตกอย่างอเมริกาเราก็ต้องเรียนรู้ที่จะกล้าแสดงความคิดเห็น ต้อง Proactive (ควบคุมสถานการณ์ได้) แต่แน่นอนก็ต้องมีวัฒนธรรมที่ต้องปิดสิ่งที่คิดเช่นกัน....เราจะต้องเรียนรู้วิถีชีวิตของคนชาตินั้น ๆ ด้วยจะได้ปรับตัวได้ง่าย นักศึกษาต้องทำงานร่วมกับเขา ถ้ารู้วัฒนธรรมของเขาก็จะช่วยให้เราทำงานได้ง่าย”

ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2 ธันวาคม 2561

1.2 ด้านทักษะกระบวนการ

ทักษะกระบวนการด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญทุกกลุ่มใกล้เคียงกันก็คือ “การสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ” โดยเฉพาะด้านการพูดและการฟังภาษาอังกฤษที่ถือเป็นพื้นฐานของการสื่อสาร

นอกจากนั้นยังมีทักษะกระบวนการอื่น ๆ ที่มีความจำเป็น ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการคิดแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประโยชน์ ทักษะกระบวนการเหล่านี้จะนำมาซึ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมต่อไป

1.3 ด้านทัศนคติและค่านิยม

“การเปิดกว้างทางความคิดและการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น (Open-mindedness)” ถือเป็นทัศนคติสำคัญที่สุดของการพัฒนาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญทุกกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การเคารพและให้เกียรติผู้อื่น เป็นผลให้การสื่อสารระหว่างกันเกิดประสิทธิภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักภาษาศาสตร์ท่านหนึ่งให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการสร้างทัศนคติที่เน้นการเปิดกว้างและการยอมรับผู้อื่นนี้มีความสำคัญมากที่สุด เพราะจะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจ และทักษะกระบวนการได้ เมื่อเรามีใจเปิดกว้างก็ย่อมมีความพร้อมที่จะรับวัฒนธรรมใหม่นั้นเอง

ในส่วนของทัศนคติและค่านิยมอื่น ๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจระหว่างประเทศมีความเห็นว่าสำคัญ คือ “ความยืดหยุ่นและการปรับตัวในสังคมต่างวัฒนธรรม” และ “จิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น” ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ผมอยากให้เป็นมุมมองต้องบอกว่าปัจจุบันการสื่อสารกับคนต่างวัฒนธรรมเป็นคุณสมบัติ ข้อหนึ่งที่ผมจะรับเด็กเข้าทำงานนะ ภาษาทุกคนต้องพอพูด พอฟังได้บ้างถึงจะทำงานกับผมได้ แต่ต้องเข้าใจว่าพนักงานในบริษัทมีหลายเชื้อชาติหลายภาษา ลูกค้าเราก็ต่างชาติ แล้วยังมีการเปิดสาขาในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านเยอะ ดังนั้นต้องการคนที่ยืดหยุ่นรู้จักปรับตัวกับคนต่างชาติ....แล้วก็รู้จักช่วยเหลือ มีจิตอาสาช่วยคนในองค์กร ไม่ใช่คิดแยกส่วน เอาแต่ตัวเอง....”

ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร, 24 พฤศจิกายน 2561

จากคำสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการธุรกิจระหว่างประเทศจะเห็นได้ชัดเจนว่าคุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของการสมัครเข้าทำงานในปัจจุบัน

คณะผู้วิจัยได้สรุปคุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทยจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลแบ่งตามประเภทความเชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

ตาราง 1 คุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศไทย

คุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม	สรุปแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ		
	ด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม	อาจารย์ผู้สอนในสาขาอาชีวศึกษา	ผู้ประกอบการธุรกิจระหว่างประเทศ
ด้านความรู้ความเข้าใจ	-หลักการพื้นฐานหรือชุดความคิดของคนในสังคมที่สะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรม เช่น โครงสร้าง ความเชื่อ ความสัมพันธ์ และแนวคิดทางการเมืองของคนในสังคม -ความรู้ด้านภาษาและความแตกต่างทางวัฒนธรรม	-ความรู้ตามแขนงวิชาเอกของตนเองอย่างลึกซึ้ง -ความรู้ในด้านการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นได้ -คำศัพท์และเนื้อหาในศาสตร์ของตนเอง -วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน	-วัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่นในระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และโลก -ประสบการณ์และการใช้ชีวิตในต่างแดน หรือประสบการณ์กับคนต่างชาติ -ประวัติศาสตร์ชาติ/โลกปัจจุบัน -ความรู้รอบตัวอื่นๆ
ด้านทักษะกระบวนการ	-ทักษะด้านภาษา (ฟัง พูด อ่าน เขียน) เพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ -การเลือกใช้คำศัพท์หรือการสนทนาภาษาบนพื้นฐานของความรู้ในวัฒนธรรมที่แตกต่างของผู้ฟัง -ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่ความระแวดระวังทางวัฒนธรรม	-ทักษะการปฏิบัติงานตามแขนงวิชาเอก -ความกล้าที่จะพูดและสื่อสารกับบุคคลต่างชาติ -การอ่านเขียนภาษาอังกฤษอย่างมืออาชีพ	-การเป็นผู้พูดที่สามารถสรุปประเด็นและตีความได้อย่างเป็นกลาง การเป็นผู้ฟังที่ดี -การใช้ภาษาเขียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม -การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น -การติดตามข่าวสารทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง การใช้เทคโนโลยี -ทักษะการคิดแก้ปัญหาที่ซับซ้อน
ด้านทัศนคติและค่านิยม	-มีจิตใจเปิดกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง -รู้จักสำรวจตนเองและพัฒนาตนเอง	-เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นมีเชื้อชาติ ศาสนาอะไร -เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	-เปิดเผยแต่ยอมรับ ความแตกต่าง -มีความยืดหยุ่นและ การปรับตัวในสังคมต่างวัฒนธรรม -จิตอาสาและจิตสาธารณะ ช่วยเหลือผู้อื่น

2. การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในระดับอาชีวศึกษา
 จำแนกการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 2 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 หลักการสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

หลักการของการจัดการเรียนการสอนเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้การออกแบบกิจกรรมการเรียน การสอนประสบความสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพหุวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยด้านหลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา อธิบายถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนด้านภาษาและวัฒนธรรมให้มุมมองที่น่าสนใจ ดังนี้

“...การสอนวัฒนธรรมปัจจุบันเน้นการสอนให้รู้และเข้าใจวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรม สิ่งที่ยึดต้องได้ หรือสิ่งที่ เป็นภาพเหมารวม หรือ Stereotype ของประเทศนั้น ๆ เป็นหลัก เช่น ศาสนา แหล่งมรดก เทศกาล การแต่งกาย ประเพณี ศิลปะ หรืออาหารประจำชาติเท่านั้น ในส่วนของภาษาก็จะสอนแค่คนมาเลเซียพูดภาษาบาฮาซา คนลาวพูด ภาษาลาว แค่นั้นเอง แต่เราลืมนสอนเรื่องของอำนาจของวัฒนธรรมที่มีผลต่อ การดำเนินชีวิต เราไม่เคยตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใด หรือทำไมเขาจึงมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตเช่นนั้น เราสอนวัฒนธรรมในวิชาสังคมศึกษา และสอนการพูด อ่านเขียนในภาษาอังกฤษแยกส่วนกันไปเลย จริง ๆ แล้ว การสอนภาษาและวัฒนธรรมจึงต้องควบคู่กันไป...ภาษาก็เป็น วัฒนธรรมอย่างหนึ่ง หากเข้าใจอำนาจที่อยู่ในวัฒนธรรมผ่านตัวภาษาก็จะทำให้สื่อสารกับคนต่างวัฒนธรรมได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น”

คณะกรรมการสมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย, 20 ธันวาคม 2561

การทำความเข้าใจในอำนาจและความคิด ความเชื่อที่อยู่เบื้องหลังของภาษาในทางภาษาศาสตร์เรียกว่า “วาทกรรม (Discourse)” ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลากหลายรูปแบบ การตีความอำนาจเหล่านี้ใช้กระบวนการที่ชื่อว่า “การ วิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis)” (สามชาย ศรีสันต์. 2560: 90-92) ตัวอย่างอำนาจของภาษาสามารถนำมา บูรณาการเป็นหลักการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมแสดงตัวอย่างให้เห็นจากคำสัมภาษณ์ของ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ท่านหนึ่ง ดังนี้

“ภาษาไม่ได้สอนแค่จำและสื่อสารได้ ศาสตร์ทาง Applied Linguistic (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) เราให้ ความสำคัญกับเรื่องวาทกรรม เช่น เรื่อง ‘Politeness’ (ความสุภาพ) ด้วย พี่เคยถามนักศึกษาคนหนึ่งเขาบอกว่าเขาฟัง ไม่ทันในห้องเรียน เขาจะไม่กล้าพูดว่า ‘Can you help me?’ กับอาจารย์ เพราะเขาสร้างประโยคโดยยึดโครงสร้างใน ภาษาไทย เพราะสรรพนามในภาษาไทยที่เขาคุ้นเคยเรียกครูว่า ‘ครู’ ‘ท่านอาจารย์’ แต่ในภาษาอังกฤษ คำว่า ‘You’ แทน ทุกคนได้เลย เด็กเข้าใจผิดคิดว่า ‘You’ ไม่สุภาพ ประโยคนี้ในภาษาอังกฤษถ้าอยากให้อุสสุภาพต้องพูดว่า ‘Could you do me a favor?’ เมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่าภาษามีความละเอียดอ่อน ถ้าวิเคราะห์ถึงวาทกรรมง่าย ๆ เลย ชาวตะวันตกใช้ ‘You’ กับทุกคน มันสะท้อนว่าเขาเชื่อว่าทุกคนเท่ากันไง อันนี้ชัดเจนว่าภาษาสะท้อนความเชื่อและเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมนะ”

รองศาสตราจารย์ด้านภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 27 ธันวาคม 2561

2.2 การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาและ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม กิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรจัดเป็นหลักคือการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทางวัฒนธรรมกับชาวต่างชาติทั้งประสบการณ์โดยตรง เช่น มอบหมายงานให้นักเรียนไปสัมผัสภาษาหรือพูดคุยกับ ชาวต่างชาติ และเชิญชาวต่างชาติเข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในห้องเรียน โดยไม่จำเป็นจะต้องเป็นรายวิชา ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา หรือวิชาในหมวดทักษะชีวิตเท่านั้น แต่สามารถจัดได้ในหมวดวิชาเอกและวิชาชีพ ตัวอย่างเช่นข้อเสนอของผู้ประกอบการธุรกิจข้ามประเทศด้านการท่องเที่ยวที่เสนอทัศนะไว้ว่า

“...ถ้าถามผมว่าจะให้จัดสอนเรื่องนี้อย่างไร ผมคงจะตอบในภาพรวมในสิ่งที่อยากให้ทุกวิทยาลัยทำก็คือ ต้อง จัดให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงกับชาวต่างชาติ เชิญเขาเข้ามาเล่าวิธีการทำงานประสบการณ์ตรงเลย หากไม่มี งบประมาณเชิญมาก็ใช้ Skype มากี่ก็ได้ เพราะมันต้องสร้างความคุ้นชินให้กับนักศึกษา เวลา มี เด็กอาชีวะมาฝึกงานกับผม ถึงแม้จะเป็นแผนกคหกรรมหรืออาหารผมก็ให้เจอลูกค้านะ บอกลูกน้องไว้เลยว่าต้องให้เขาได้ฝึกพูดคุยด้วยไม่ใช่ทำแต่ ในครัว ต้องมาฝึกแนะนำเมนู....”

ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่, 24 พฤศจิกายน 2561

การจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้สื่อสารกับชาวต่างชาติอาจจัดเป็นประสบการณ์โดยตรงหรือใช้เครื่องมือสื่อสารและจำลองสถานการณ์เสมือน (Simulation) ก็ได้ โดยสามารถใช้ได้ทั้งการจัดกิจกรรมใน ชั้นเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร (Extracurricular Activities) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนระดับ ปวช. ของเรามีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมด้วยการเชิญ เด็กญี่ปุ่นมาเข้าเรียนในวิชาที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กญี่ปุ่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเรา และเพื่อให้เด็กไทยได้ เรียนรู้วัฒนธรรมของเขา สร้างโอกาสให้เด็กได้ฝึกใช้ภาษาอังกฤษ มีการจัดแบ่งกลุ่ม เน้นการทำงานร่วมกัน บังคับจัด กลุ่มให้มีการคละเด็กทั้งสองชาติ แล้วพากันไปทัศนศึกษานอกมหาวิทยาลัยก็จะได้เรียนรู้ เป็นประสบการณ์ตรงที่ดี”

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2 ธันวาคม 2561

นอกจากการฝึกประสบการณ์โดยตรงแล้วยังมีกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลแนะนำ ได้แก่ สถานการณ์จำลอง และการใช้สื่อ เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาในเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ากับการเรียนการสอน เช่น ข่าวสถานการณ์โลกปัจจุบัน ประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจในโลกออนไลน์ เป็นต้น จะช่วยดึงความสนใจของ นักศึกษาได้มากขึ้นและสร้างตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของ พลเมืองแต่ละประเทศในโลก

ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม ได้แก่ การจัดงานวันสำคัญสากล เช่น วันคริสต์มาส ปีใหม่ ตรุษจีน และการสร้างบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ทิววิทยาลัยหรือโรงเรียนอาชีวศึกษาก็สามารถจัดกิจกรรม เสริม หลักสูตรให้นักศึกษาดูแลเพื่อนชาวต่างชาติที่มาแลกเปลี่ยนในวิทยาลัย หรือ จัดมุมความรู้ป้ายนิเทศน์และนิทรรศการ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้เช่นกัน

3. วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่จะต้องพัฒนาด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ของนักศึกษา อาชีวศึกษาของประเทศไทย

จุดเด่นที่ชัดที่ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นตรงกัน คือ ความยืดหยุ่น เปิดกว้าง มีความอดทนอดกลั้น อยากรู้อยาก เห็น กล้าแสดงออก ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และรู้พื้นฐานของวัฒนธรรมสากล ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณลักษณะที่ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

ส่วนข้อจำกัดที่จำเป็นจะต้องพัฒนา ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษขั้น พื้นฐาน ความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าในการแสดงความคิดเห็นดังตัวอย่างประสบการณ์ของอาจารย์ผู้สอนระดับ อาชีวศึกษาซึ่งให้ข้อสังเกตว่าสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาการสนทนายังมีปัญหาอยู่ที่ความกล้าของตัวเอง ดัง คำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

“...ปัจจุบันมีประชาชนจากประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ ทั้งลาว พม่า กัมพูชา เข้ามาอาศัยอยู่ในไทยเป็นจำนวน มากและอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ทั้งมาทำงานและมาท่องเที่ยว...นักศึกษาของผมไปฝึกงานทำงานร่วมกับ ชาวพม่า ส่วน วิศวกรคุมงานเป็นฝรั่ง ในส่วนของฝีมือแรงงานนักศึกษาไม่มีปัญหา แต่เขาบอกว่าเวลาคุยงานนั้น 'ไม่กล้าคุย' เพราะไม่ มั่นใจ พอฟังเขารู้เรื่องแต่ไม่รู้จะตอบอย่างไร....คนที่ฟังรู้เรื่องพูดได้ก็สบายไป... ต้องยอมรับว่าในภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีนายจ้างเป็นชาวต่างชาติ ต่างวัฒนธรรม การพูดภาษาอังกฤษได้ เข้าใจวิธีการทำงาน วิชิตคิด และนิสัยของ นายจ้างจะช่วยให้ทำงานได้อย่างราบรื่น...”

อาจารย์เทคนิคศึกษา วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี, 25 พฤศจิกายน 2561

นอกจากไม่กล้าที่จะสื่อสารแล้วผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมท่านหนึ่งให้ข้อคิดเห็นถึงกระบวนการทัศนคติที่เกี่ยวกับการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนไว้ ดังนี้

“กระทรวง (ศึกษาธิการ) บอกให้ครูเปลี่ยนบทบาทในการจัดการเรียนการสอนให้เป็น Facilitator (ผู้ชี้แนะ) แทนที่จะเป็นครูผู้สอน (Teacher) บทบาทเปลี่ยนไปจากสั่งสอนกลายเป็นคอยอำนวยความสะดวก เป็นกระบวนการคอยจัดกิจกรรมให้นักเรียน...คำถามของพี่ คือ ‘เขาเคยเตรียมเด็กให้พร้อมกับบทบาทใหม่ของครูไหม’ เด็กบางคนเคยเขียนสะท้อนผลบอกให้ปรับการสอนใหม่ให้เน้นบรรยายมาก ๆ กิจกรรมไม่ยอมทำเยอะเพราะเด็กคิดว่าทำกิจกรรมไม่ได้ ความรู้เท่ากับฟังบรรยาย สะท้อนว่าเด็กยังยึดติด...ถ้าครูเป็นกระบวนการ ครูต้องเป็น Coach (ผู้ฝึก) นะ แต่เด็กไม่ชอบชอบให้ครูเป็น Judge (ผู้ตัดสิน) คือ ตัดสินไปเลยว่าเด็กทำถูกหรือผิด....”

รองศาสตราจารย์ด้านภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 27 ธันวาคม 2561

อภิปรายผลการวิจัย

1. คุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ “วัฒนธรรม” ซึ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมในแง่ของการปฏิบัติตนหรือที่เรียกว่า “สหธรรม” จะทำให้นักศึกษาสามารถปรับตัวและเข้าใจการกระทำต่างวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ตรงกับงานวิจัยของ Zhang (2010: 245-257) ซึ่งได้ศึกษาและพัฒนาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในประเทศจีนโดยจัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติ ในเรื่องเกี่ยวกับมารยาทและการวางตัวของชาวตะวันตก (Western Etiquettes) โดยเน้นการอภิปรายและวิเคราะห์ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของจีนกับตะวันตก การเรียนรู้วัฒนธรรมในลักษณะนี้จะทำให้นักศึกษาสามารถสื่อสารและเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างได้เร็วขึ้น

ด้านทักษะกระบวนการ พบว่า นักศึกษาต้องมีทักษะกระบวนการสำคัญ คือ “การสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ” โดยคำว่า “มีประสิทธิภาพ” ในมิติของภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่เพียงแค่สื่อสารได้ แต่จำเป็นจะต้องเลือกใช้คำศัพท์หรือประโยคในการสนทนาภาษาบนพื้นฐานของความรู้ในวัฒนธรรมที่แตกต่าง โดยเฉพาะเมื่อสนทนากับชาวต่างชาติ ในที่นี้รวมถึงการวางตัว มารยาท และข้อควรระวังในการแสดงความคิดเห็นด้วย ดังที่ Galloway (2017: 2) อธิบายว่าการสื่อสารภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้นักศึกษาสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างหลากหลายทั้งงานด้านวิชาการ ธุรกิจระหว่างประเทศ การแลกเปลี่ยนแนวคิดทางการเมือง การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพของผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษที่เรียกว่า “English as a Lingua Franca” ที่ไม่จำเป็นจะต้องออกเสียงสำเนียงหรือพูดตามหลักไวยากรณ์ของเจ้าของภาษา แต่ควรเน้นการใช้ภาษาในฐานะเครื่องมือของการสื่อสารและการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่าง

ด้านทัศนคติและค่านิยม พบว่า “การเปิดกว้างทางความคิดและการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น (Open-mindedness)” เป็นทัศนคติสำคัญที่สุดของการพัฒนาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญทุกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของ Deardorff (2006: 255) การเปิดกว้างทางความคิดและการยอมรับผู้อื่นเป็นสมรรถนะพื้นฐาน (Fundamental to Intercultural Competence) ของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

2. การจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

หลักการของการจัดการเรียนการสอน จากคำสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์และการสอนสังคมศึกษาแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญการทำความเข้าใจในสหธรรมหรือวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตและความคิดที่หล่อหลอมให้เกิดภาษาของผู้สังสารควบคู่กันไปด้วย โดยใช้หลักการคือ การเน้นให้นักศึกษา “ตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในบริบทของวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างที่สามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มากกว่าเน้นการสอนไวยากรณ์และการแปลความหมาย”

กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นภาษาควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของผู้อื่น และใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารโดยคำนึงถึงความแตกต่างทางความคิดของผู้อื่น โดยการจัดการเรียนการสอนให้เกิดความตระหนักนั้นก็คือการสอนให้นักศึกษารู้จักเปิดกว้างทางความคิด นำไปสู่การยอมรับผู้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเอง รู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบอย่างมีหลักการ แนวคิดการสอนภาษาอังกฤษที่เน้นการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนไวยากรณ์และการแปลตรงกับงานวิจัยของ ประไพ จันทราสกุล (2551: 45-46) ซึ่งค้นพบว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21 มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีกระบวนการปรับตัวพฤติกรรมและแนวคิดด้านการสอนให้มีลักษณะโลกตามลักษณะถิ่น (Glocalization) มากขึ้น ซึ่งครูสอนภาษาอังกฤษจะต้องปรับบทบาทการเรียนการสอนไม่ใช่สอนเพียงทักษะทางภาษาแต่ยังรวมถึงทักษะอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้เป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ที่มีความตื่นตัว

กระบวนการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และบรรยากาศเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น พบว่า การฝึกประสบการณ์โดยตรง สถานการณ์จำลอง และการใช้สื่อ เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาในเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ากับการเรียนการสอนสอดคล้องกับแนวคิดของ Banks (2005: 20-23) ซึ่งเสนอไว้ว่าการจัดการเรียนการสอน พหุวัฒนธรรมศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจำเป็นจะต้องเน้นการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาโดยเน้นการใช้ตัวอย่างและเนื้อหาความรู้จากวัฒนธรรมที่หลากหลาย เชื่อมโยงมโนทัศน์ หลักการ และทฤษฎีจากเนื้อหาวิชาอย่างมีตรรกะ การจัดการเรียนการสอนในประเด็นเรื่องวัฒนธรรมสามารถบูรณาการได้ในวิชาสังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ และดนตรี โดยพัฒนาบทเรียนและกิจกรรมที่เน้นการลดอคติ (Prejudice Reeducation) เชื่อมโยงเหตุการณ์สำคัญกับเนื้อหาวิชาให้นักเรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็น เช่น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอคติชาติพันธุ์ สีมืด เพศสภาพ การประท้วงทางการเมือง และความไม่ยุติธรรม เป็นต้น โดยจัดให้นักเรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย กิจกรรมเหล่านี้จะช่วยลดทัศนคติที่รุนแรงและช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่ต่างจากตนเองได้เป็นอย่างดี

3. จุดเด่นและจุดที่จะต้องพัฒนา

จุดเด่นที่ของนักศึกษาอาชีพชาวไทย อันได้แก่ ความยืดหยุ่น เปิดกว้าง มีความอดทนอดกลั้น อยากรู้อยากเห็น กล้าแสดงออก ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และรู้พื้นฐานของวัฒนธรรมสากลนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ ชนิตา รักษ์พลเมือง, วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ (2559: 438-441) ซึ่งได้วิเคราะห์และนำเสนอเป็นแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกของประเทศไทย โดยการศึกษาจากเอกสาร เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้เชี่ยวชาญ นักบริหารการศึกษา และครูประจำการ จำนวน 40 คน โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะระดับโลก (Global Competence) ของต่างประเทศร่วมด้วย ผลการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะระดับโลก พบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกที่นักเรียนไทยมีมาก ได้แก่ สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Social and Intercultural Collaboration) ความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่าง (Flexibility and Adaptability) และมีการปฏิบัติต่อบุคคลต่างวัฒนธรรม (Respect Others from Other Cultures)

ข้อจำกัดที่จำเป็นจะต้องพัฒนา อันได้แก่ ความสามารถในการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน ความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าในการแสดงความคิดเห็นสะท้อนว่าการเรียนรู้ภาษาของนักเรียนไทยมีข้อจำกัดอยู่ที่วิธีคิด วิธีเรียนรู้ และกระบวนการทางความคิดของนักศึกษา คือ “มีความคุ้นชินกับการถูกกดไม่กล้าพูด” โดยเป็นความคิดที่ทำซ้ำ ๆ ไปจนพัฒนาเป็นความเคยชิน แม้ว่าครูสอนภาษาอังกฤษจะพยายามปรับการจัดการเรียนรู้อาษาใหม่ แต่นักศึกษาก็ยังคงชินกับวิธีการแบบเดิมอยู่ ความคิดในลักษณะนี้ถือเป็น ความคิดที่จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

สรุปผลการวิจัย

นักศึกษาอาชีวศึกษาที่มีคุณลักษณะทางภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ดีถือเป็นบุคคลที่มีสมรรถนะระดับโลก สามารถสร้างโอกาสในการทำงานและการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้เป็นอย่างดี สถาบันอาชีวศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะทางภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอย่างเร่งด่วนโดยจัดประสบการณ์ตรงในการสื่อสารกับชาวต่างชาติต่างวัฒนธรรม และเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการเรียนการสอนภาษาโดยบูรณาการแนวคิดในเรื่องวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตควบคู่กันไป ซึ่งนักศึกษาอาชีวศึกษาของไทยมีต้นทุนที่ดี คือ มีความยืดหยุ่นปรับตัวได้ และ เปิดกว้างทางความคิด แม้จะมีข้อจำกัดในเรื่องของทักษะพื้นฐานด้านภาษา แต่ก็ถือเป็นโอกาสที่ดีที่จะพัฒนาทั้งทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งเชื่อได้ว่าสถาบันอาชีวศึกษาของประเทศไทยสามารถพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้เพื่อพัฒนาแรงงานที่มีคุณภาพรับใช้สังคมไทยในอนาคตได้อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หลักการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาควรเริ่มต้นจากการสร้างทัศนคติที่ดีของการอยู่ร่วมกันและการยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมโลกและขยายไปสู่การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะ กระบวนการอื่น ๆ ต่อไป

1.2 การจัดการเรียนการสอนภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิผล จะต้องเน้นการสอนทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรมควบคู่กันไป โดยเน้นการทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมที่มีผลต่อความคิดและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตมากกว่าวัฒนธรรมในแง่ของความหมายและวัฒนธรรม

1.3 การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เสริมสร้างคุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมต้องเน้นการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้มีโอกาสสื่อสารกับชาวต่างชาติโดยตรง

1.4 อาจารย์ที่สอนระดับอาชีวศึกษาจำเป็นต้องปรับกระบวนทัศน์ทางการเรียนของนักศึกษาให้เป็นผู้เรียนในเชิงรุก (Active Learner) ให้มากขึ้น คือเป็นผู้มีความพร้อมในการเรียนรู้ที่ใฝ่รู้ ไม่ใช่เป็นผู้รับความรู้จากครูเพียงอย่างเดียว

1.5 ในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในเรื่องความเคยชินในการไม่กล้าพูดของนักศึกษาอาชีวศึกษา อาจทำได้โดยการเพิ่มแรงจูงใจในการพูดด้วยการให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเสนอแนะหัวข้อในการแสดงความคิดเห็น เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาอยากพูดเมื่อเป็นสิ่งที่ตนเองสนใจ ซึ่งการที่นักศึกษาสามารถพูดได้ดีขึ้นและมั่นใจขึ้นนั้น จะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาภาษาโดยเฉพาะการพัฒนาภาษาที่สอง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำข้อค้นพบจากงานวิจัย ได้แก่ คุณลักษณะ หลักการจัดการเรียนการสอน และจุดที่จะต้องพัฒนาด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติม โดยจัดทำเป็นหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักศึกษาอาชีวศึกษาต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างคุณลักษณะด้านภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของสถาบันอาชีวศึกษาที่ปฏิบัติดีเลิศ (Best Practice) ในเชิงลึก เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสถาบันอาชีวศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- ชนิตา รักษ์พลเมือง, วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ. (2559). แนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก: ประสบการณ์นานาชาติ. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานเลขาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประไพ จันทราสกุล. (2551). Voice in EFL Education เสียงสะท้อนจากห้องเรียนภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. ปีที่ 48 ฉบับที่ 4 2551: 45-68.
- สามชาย ศรีสันต์. (2560). การวิเคราะห์ความเชื่อมต่อ (Nexus Analysis) วาทกรรมวิพากษ์ในความสำเร็จ ของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 มกราคม-มิถุนายน 2560: 85-128.
- โสทธิธร มัลลิกะมาส และ พัชรวัลย์ วงศ์บุญสิน (2556). “การพัฒนาบุคลากรและผลิตภาพบุคลากร เพื่อรองรับการ เปิดเสรีอาเซียนระดับอาชีวศึกษา”. ใน โครงการวิจัย การพัฒนาบุคลากรและ ผลิตภาพบุคลากรเพื่อรองรับการ เปิดเสรีอาเซียน ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2557). หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ประเภทวิชา พาณิชยกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2560 (IMD 2017). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- Hunter, B., White, G.P. & Godbey, G. (2006). What Does it Mean to be Globally Competent?. Journal of Studies in International Education. Vol.10 2006: 267-285.
- Banks, A. James. (2005). “Multicultural Education: Characteristics and Goals”. Multicultural Education: issues and perspectives, p.1-30. 5th Edition. Banks, A. James and Banks, A.Cherry (Editor). United States of America: John Wiley & Sons.
- Deardorff, K. Darla. (2004). Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. Journal of Studies in International Education. Vol.10 No.3 Fall 2006: 241-266.
- Galloway, Nicola. (2017). Global Englishes and Change in English Language Teaching: Attitudes and impact. New York: Routledge.
- Taylor, Ross. (2013). Intercultural Communication: A survival guide for non-native English speakers. Bangkok: Thammasat University Press.
- The American Council on International Intercultural Education. (1996). Educating for the Global Community: A framework for community colleges. Virginia: The Stanley Foundation.
- Zhang, Xiaochi. (2010). Developing Students' Intercultural Communication Competences in Western Etiquette Teaching. English Language Teaching. Vol.3 No.4 December 2010: 224-227.